UNIJA POSLODAVACA
CRNE GORE

IZLAGANjE PREDRAGA MITROVIĆA, PREDSJEDNIKA UPCG

Predstavljanje dokumenta – strateškog okvira
za unaprjeđenje poslovnog ambijenta u Crnoj Gori „5 UBICA BIZNISA“
03.10.2013.god, hotel Queen of Montenegro, Bečići

REZULTATI ISTRAŽIVANjA O POSLOVNOM AMBIJENTU U CRNOJ GORI

koje je sprovela Unija poslodavaca Crne Gore (UPCG), uz podršku Međunarodne organizacije rada (MOR), predstavljeni su kroz dva izvještaja, a dobijeni kroz:
- primarno istraživanje, sprovedeno kroz 4 fokus grupe i upitnik od 118 pitanja, sačinjen po metodlogiji MOR-a, u kome je učestvovalo 200 kompanija različitih po velični i vrsti djelatnosti, tako da oslikava pravu sliku naše privredne zbilje i
- sekundarno istraživanje, sprovedeno od strane eksperata MOR-a, obuhvata pregled poslovnog ambijenta kroz prizmu relevantnih međunarodnih institucija (Svjetske banke, Međunarodnog monetarnog fonda), te kroz izvještaje državnih organa i drugih domaćih i međunarodnih organizacija, institucija i ustanova.

Prvi, opsežniji Izveštaj, predstavlja kompilaciju podataka primarnog i sekundarnog istraživanja, koji će naknadno biti odštampan i dostupan na web sajtu Unije.
Drugi izvještaj, koji danas prezentujemo, predstavlja sažetak najznačajnijih poslovnih barijera i preporuka za njihovo otklanjanje.
Ključni rezultat primarnog i sekundarnog istraživanja (kao i brojnih sastanaka i fokus grupa organizovanih sa predstavnicima značajnih privrednih subjekata iz svih grana privrede koje su zastupljene u Crnoj Gori), je nepodijeljen stav o pet najvećih barijera koje karakterišu poslovni ambijent u Crnoj Gori.

Najznačajnije kočnice za uspostavljanje okruženja povoljnog za razvoj preduzeća i njihovu održivost prepoznate su kroz - neodgovarajući regulatorni sistem, otežan pristup finansijskim sredstvima, veliku zastupljenost sive ekonomije, postojanje korupcije u svim oblastima i nivoima, i na kraju, nesklad između obrazovnih programa i potreba tržišta rada.

(I) U POGLEDU REGULATORNOG OKVIRA, uz pohvalu Vladi da je prethodnih godina napravila vidan napredak, primarno i sekundarno istraživanje pokazuju pozitivne pomake i napredak Crne Gore. Ipak, i dalje postoje značajni problemi koje treba rješavati. Na to ukazuje i podatak da čak 97% kompanija smatra da regulatorni okvir u Crnoj Gori ne podstiče preduzeća da šire svoju djelatnost. Na osnovu istraživanja proizilazi da privrednici veći problem vide u nedosljednoj i selektivnoj primjeni propisa, u odnosu na samu sadržinu zakonskih rješenja. Takođe, državna administracija na nacionalnom, a posebno administracija na lokalnom nivou (opštine) ocijenjena je od 60% privrednika kao neefikasna,

nedjelotvorna, glomazna i skupa. Istraživanje pokazuje da privrednici kao problem prepoznaju preklapanje u nadležnostima institucija i organa, a što je uzrok postojanja brojnih suvišnih, komplikovanih i skupih procedura. Iako postoji zakonska obaveza saradnje i koordinacije pri obavljanju utvrđenih nadležnosti, loša koordinacija među samim organima državne i lokalne uprave predstavlja veoma značajnu kočnicu za obavljanje privrednih aktivnosti. Značajan problem u sklopu fiskalnog regulatornog okvira, koji potvrđuju oba istraživanja, su i izuzetno visoki troškovi poslodavaca po osnovu isplate zarada. EESE istraživanje pokazaje da ovo pitanje samo za 11.2% kompanije iz Crne Gore ne predstavlja problem.

Put za stvaranje povoljnog regulatornog okvira preduzeća je u: pojednostavljenju neophodnih i ukidanju suvišnih procedura, smanjenju troškova za njihovo sprovođenje, eliminisanju birokratske samovolje – naročito na lokalnom nivo. Potrebno je proširiti koncept jednošalterskog sistema u svim oblastima gdje je to moguće. Takođe, neophodan je dalji rad na pojednostavljivanju procesa prikupljanja poreza (što je potvrdilo 43.4% preduzeća iz primarnog istraživanja). Uz veću uključenost predstavnika privrede u procese kreiranja zakonskih i podzakonskih propisa od značaja za privredu, potrebno je dalje jačanje kapaciteta državne i lokalne administracije u smislu povećanja odgovornosti, transparentnosti, efikasnosti rada, te unapređenje koordinacije poslova u okviru propisanih nadležnosti.

(II) NEDOSTUPNOST FINANSIJSKIH SREDSTAVA i otežana blagovremena naplata potraživanja u najvećoj mjeri ugrožavaju likvidnost i umanjuju mogućnost preduzeća da šire svoje poslovanje. Ovo posebno u smislu investicija u razvoj novih proizvoda/usluga, novih tehnologija, te povećanja konkurentnosti. Zabrinjavajuća je činjenica da je čak 96% preduzeća iskazalo problem u vezi sa pristupom finansijama. Ništa menje ne zabrinjava ni to što čak za 93% preduzeća sama visina kamatnih stopa predstavlja ključni problem. Pri pokretanju biznisa, pored visine kamatne stope, dodatni problem predstavlja i obezbjeđenje kreditnog kolaterala. Evidentan je i problem nedostatka adekvatne komunikacije između finansijskih institucija i privrede, jer čak 98% preduzeća smatra da tzv. finansijski proizvodi nisu u potpunosti prilagođeni njihovim potrebama. Takođe, nedostatak kreditnih linija za pojedine sektore i nepostojanje stimulativnih politika za pojedine privredne grane, dodatno negativno utiče na opredjeljenje za bavljenje biznisom.

U cilju jačanja finansijske podrške privrednim subjektima, prvenstveno je potrebno kreirati kreditnu politiku koja će biti stimulativna za preduzeća, a ujedno prilagođena njihovoj djelatnosti i veličini. To bi podrazumijevalo povoljnije uslove kreditiranja, odnosno niže kamatne stope, raznovrsniji i prihvatljiviji kolateral, kao i mogućnost reprogramiranja postojećih kredita bez promjene uslova kreditiranja. Neophodno je kreirati kreditne linije i uskladiti ih sa individualnim potrebama MSP (npr. kreirati kreditne linije za izvozna i proizvodna preduzeća, a naročito ona koja se bave proizvodnjom i preradom hrane, zanatstvom, posebne kreditne linije za inovativna preduzeca, za mlade koji se opredijele da započnu sopstveni biznis, za žene u biznisu, kao i za programe energetske efikasnosti...).

(III) SIVA EKONOMIJA I NELOJALNA KONKURENCIJA u Crnoj Gori predstavljaju jedan od gorućih problema kako za razvoj biznisa tako i za državu, a to su barijere čijem rješavanju Ministarstvo finansija u poslednje vrijeme poklanja posebnu pažnju. Iako ne postoje zvanični podaci, prisutna je saglasnost da je procenat učešća sive ekonomije značajan i nalazi se u rasponu od 23-31% od ukupnog BDP-a Crne Gore. Istraživanje je pokazalo da se čak 32.7% preduzeća često susreće sa nelojalnom konkurencijom u vidu pravnih lica ili pojedinaca, koja u potpunosti ili djelimično nelegalno posluju. Po mišljenju 57.1% preduzeća, ovaj problem je posebno izražen u oblasti trgovine i drugih uslužnih djelatnosti.

U cilju suzbijanja sive ekonomije neophodno je uspostaviti profesionalno, pravovremeno i neselektivno postupanje organa državne i lokalne administracije, a naročito inspekcijskih službi. Istovremeno, neophodno je i beskompromisno prevođenje svih onih koji rade u sivoj zoni u legalne tokove.

Zbog uske povezanosti ovog problema sa regulatornim okvirom, neophodno je ozbiljno smanjenje fiskalnog opterećenja po osnovu rada, povećanje fleksibilnosti radnog zakonodavstva, kao i smanjenje i pojednostavljenje svih administrativnih procedura koje prate poslovanje.

(IV) Percepcija značajnog broja ispitanika je da KORUPCIJA predstavlja značajnu prepreku za poslovanje i razvoj preduzeća. Prema izvještajima Svjetske banke, Crna Gora po indeksu kontrole korupcije ima veoma loš rejting, što je potvrđeno i rezultatima EESE istraživanja. Čak 61.6% preduzeća prepoznaje korupciju kao prateći problem poslovanja. Oblasti u kojima je ovaj problem najviše izražen su: privatizacioni procesi, prostorno planiranje, javne nabavke, obrazovanje, zdravstvo, kao i rad državnih i lokalnih organa uprave, a naročito inspekcijskih službi. Pored toga, istaknut je i problem nenamjenskog trošenja budžetskih sredstava od strane državnih institucija, što prepoznaje čak 67.6% preduzeća.

Za ukupno društvo je upozoravajući podatak da svega 32.2% preduzeća ima informacije da u Crnoj Gori postoje institucije za borbu protiv korupcije i da je mogu prijaviti! Ovo ukazuje na dva problema – da je nedovoljna pažnja posvećana ovom problemu, ali i da su efekti njihovog rada neprimjetni.

Za eliminisanje korupcije i njenih štetnih posljedica, neophodno je fokus aktivnosti usmjeriti na stvaranje ambijenta za dosljednu primjenu propisa, posebno u smislu zaštite nezavisnosti i samostalnosti nadležnih institucija od političkih i drugih uticaja pri donošenju odluka. Takođe, važno je uspostaviti sistem pojačane odgovornosti za obavljanje funkcionalnih nadležnosti.

U svemu ovome izuzetno je važno osnažiti saradnju između javnog i privatnog sektora, sa ciljem povećanja transparentnosti rada javne uprave (naročito u postupcima javnih nabavki, radu inspekcijskih organa i sl.).

(V) NESKLAD IZMEĐU OBRAZOVNOG SISTEMA I TRŽIŠTA RADA predstavlja još jednu slabu tačku poslovnog ambijenta u Crnoj Gori. Tako je 47.5% preduzeća iz EESE istraživanja iskazalo nedostatak potrebnih znanja i vještina pri zapošljavanju novih radnika, dok za čak 96% privrednika problem u poslovanju predstavlja manjak potrebnih vještina zaposlenih.
Po podacima MONSTAT-a, stopa nezaposlenosti mladih lica u 4. kvartalu 2012. godine iznosila je 45%. Tome je umnogome doprinijela neadekvatna upisna politika, posebno visokoškolskih ustanova, koja je dovela do hiperprodukcije visokoobrazovanog kadra. Ovo je grupa koja i najviše učestvuje u ukupnoj nezaposlenosti, jer je u I kvartalu 2013. god., nezaposlenost visokoobrazovanih je iznosila čak 10% od ukupnog broja nezaposlenih!
Na nesklad koji postoji između obrazovnog sistema i potreba poslodavaca upućuje i strukturna nezaposlenost koja se ogleda u sledećem: - na tržištu postoji tražnja za određenim profilima, ali obrazovni sistem ne produkuje njihov dovoljan broj. Ovo se prije svega odnosi na zanatska i niža stručna zanimanja koja poslodavci najviše traže, ali, na žalost, postoji najmanje zainteresovanih za upis na iste. Ovo izaziva potrebu zapošljavanja stranih lica, posebno u djelatnostima koje su sezonskog karaktera (turizam, građevina, poljoprivreda...).

U cilju smanjenja nesklada obrazovnog sistema i tražnje na tržištu rada, neophodno je prvenstveno unaprijediti sistem analize i predviđanja potreba tržišta rada i u skladu sa tim kreirati upisne politike. Takođe, neophodno je intenzivnije uključivanje poslodavaca u kreiranje obrazovnih politika i programa, te njihovo veće angažovanje u popularizaciji deficitarnih zanimanja. Potrebno je povećati kvalitet praktične nastave i obaveznost profesionalne prakse, na svim studijskim programima, a kroz uvođenje poreskih olakšica i sličnih stimulativnih mjera obezbijediti aktivnije učešće poslodavaca u tim procesima.

Vjerujemo da će ovaj Izvještaj biti od koristi kreatorima politika i donosiocima odluka, socijalnim partnerima, privatnom i civilnom sektoru u njihovim zajedničkim naporima na eliminisanju prepoznatih problema.
Namjera Unije poslodavaca pri izradi ovog dokumenta je bila ispunjenje naše poslovne vizije:
"*Poslovni ambijent u kome će svi građani Crne Gore imati mogućnost za stalno i stabilno zaposlenje.* "

Zato pozivamo na zajedničko djelovanje svih subjekata društva u cilju stvaranja jake privrede, a time i uspješne Crne Gore!

Hvala vam na pažnji!